

I en klass för sig

Om att vara ung och gå i särskola

Författare: Clara Holmberg

AV-nr 101022tv 1-3

Inledning:

Programserien vill inspirera till diskussion kring olika teman, stärka identiteten hos målgruppen, samt stärka viljan hos målgruppen att tala om sina egna erfarenheter och specifika problematik. I dessa tre program får vi möta ungdomar som går i gymnasiesärskola och höra dem berätta om egna erfarenheter och tankar kring sin vardag.

Serien fokuserar på tre ungdomar, Sussanne, Sofie och Daniel som i studiomiljö tillsammans med en av programledarna talar om olika frågeställningar utifrån olika teman. Skola och kompisar tas upp i första programmet, föräldrar och kärlek i det andra och framtid och drömmar i det tredje programmet.

I serien tecknas också ett personporträtt av var och en av ungdomarna, där vi får lära känna personen på ett djupare plan och höra hur hon/han tacklar en specifik fråga hämtad från något av temana.

De två första programmen (Ovanlig-vanlig och Kärlek och besvärliga föräldrar) innehåller ett antal dramatiserade kortfilmer som slutar i en fråga. De tre ungdomarna ("panelen") diskuterar sedan vidare om hur de tycker att personerna i dramatiseringen bäst skulle kunna hantera frågan/situationen.

I programseriens sista program (Drömmar och framtid) möter vi, förutom panelen, tre olika "experter". I detta program får vi också följa med panelisterna då de prövar på sina drömjobb.

Vi rekommenderar läraren att först själva titta igenom programmen. Dels för att det kan finnas partier som kan upplevas som känsliga och dels för att ta ställning till om de ungdomar som skall titta har kapacitet att se ett helt program eller om de behöver se det i delar. I handledningen ger vi förslag på lämpliga ställen att pausera, frågor som kan diskuteras samt några enkla övningar att ta till om det är svårt att få i gång en diskussion. I handledningen finns även en översikt av varje program så att man lättare kan hitta i dem. Vi tycker att det är lämpligt att börja med att visa programmet Ovanlig-vanlig, därefter Kärlek och besvärliga föräldrar och sist Framtid och drömmar. Det är dock inte nödvändigt, man kan naturligtvis om det passar bättre, visa programmen i den ordning man föredrar.

Program 1: Ovanlig-vanlig

Översikt över programmet:

Siffrorna inom parentes anger tidskoder för respektive avsnitt.

I studion 1

- 1.04–2.40 – om att berätta att man går i särskola
– om ordet särskola
– om fördomar

Fördjupande reportage om Sussanne

- 2.40–9.12 Sussanne visar sin skola och vad hon älskar att göra på fritiden

”Pengar – En påhittad historia”

- 9.23–10.10 En dramatiserad historia som handlar om Oskar som tycker att det är svårt med huvudräkning

I studion 2

- 10.10–12.40 – tips på hur Oskar kan klara av sin knepiga situation
– panelisternas berättar om sina egna erfarenheter

Fördjupande reportage om Sofie

- 12.40–19.16 Sofie berättar hur olika det kan kännas att umgås med personer som inte går i särskola och personer som går i särskola

”Kompisar – En påhittad historia”

- 19.20–19.54 Dramatisering som handlar om Kristoffer som känner sig osäker på om hans kompisar verkligen är riktigt justa.

I studion 3

- 19.54–21.40 – reaktioner på Kristoffers situation
– om hur svårt det kan vara att säga ifrån

I studion 4

- 21.54–23.27 – de tre ungdomarnas smarta kommentarer om någon säger något elakt

Reportage om Ahmed Omar

- 23.27–28.00 Omar har skrivit en diktbok och hans högsta dröm är att få den publicerad och bli känd.

I en klass för sig

Förslag på upplägg, frågor och övningar:

Läraren tar ställning till om programmet först ska visas i sin helhet för att sedan gå tillbaka till valda avsnitt eller om man väljer att pausera redan första gången man visar programmet. Här följer ett förslag på lämpliga ställen att göra en paus samt förslag på frågor och övningar.

Ca 9 min in i första programmet tar reportaget om Sussanne slut, här ges ett bra tillfälle att låta eleverna reagera på det de sett. Huvudteman hittills har varit fördomar mot personer som går i särskola och om att berätta för andra vilken sorts skola man går i.

Exempel på frågor:

- vad tänkte ni när ni tittade på den här delen av programmet?
- vad är en fördom?
- vilka fördomar tror ni att det finns mot särskolan?
- tycker ni att de stämmer?
- brukar ni berätta att ni går i särskola om ni träffar nya människor?
- varför kan det kännas jobbigt att säga att man går i särskola?
- Sofie berättade att hon tycker att det är skönt att andra inte kan se att hon går i särskola. I vilka situationer tror ni att det ändå kan vara bra att berätta det?
- vad kan vara bra med att berätta det?
- vad skulle kunna vara dåligt med att berätta?
- vad tänker ni om att Sussanne, Sofie och Daniel vågar berätta för alla som ser programmen att de går i särskola?

Exempel på övning:

Markera tre olika platser i rummet, t ex med olikfärgade tyger alt papper fästade på stolar. Placera stolarna mot varsin vägg. Berätta att de olika färgerna representerar olika ståndpunkter i frågan: "Ska jag berätta för nya människor att jag går i särskola?"

T ex:

Blå = jag skulle aldrig berätta!

Röd = jag tycker att det är bra att berätta!

Gul = jag skulle kanske berätta efter ett tag

Därefter får eleverna ställa sig vid den färg som bäst representerar hur de känner. Här är det viktigt att poängtera att alla ståndpunkter är lika bra! Sedan får eleverna berätta varför de valt den plats/färg de valt. Berätta i förväg att ingen elev får avbryta eller säga något negativt om det de andra säger. Syftet med denna övning är att lyssna till varandras olika åsikter om samma frågeställning.

Ca 12 min in i programmet, efter I studion 2, finns utrymme att göra en paus och diskutera vidare hur man praktiskt kan lösa situationer och att titta lite djupare på varför det kan kännas jobbigt att inte alltid kunna det som andra tar för givet att man kan.

Exempel på frågor:

- vilka är era tips på hur Oskar bästa kan lösa sin situation?
- är det någon som har varit med om en sådan situation? Hur gjorde han/hon då ?
- vad kan hända om man skulle berätta att man har svårt att räkna ut vad det blir?
- finns det några liknande situationer som kan bli jobbiga om man har en funktionsnedsättning som inte syns?

I en klass för sig

Exempel på övning:

Skriv på tavlan de fördelar (+) respektive nackdelar (-) som eleverna kan se om Oskar skulle berätta för expediten att han har svårt med huvudräkning.

Ca 21 min in i programmet, efter I studion 3, är ett lämpligt ställe att pausera och diskutera ämnet kompisar.

Exempel på frågor:

- hur är en bra kompis?
- vad får en kompis inte göra?
- varför kan det vara svårt att säga ifrån till kompisar?
- om man inte har så många kompisar kan det då inte ibland vara värt att betala bara man får vara med och vara en i gänget? Som Kristoffer i dramatiseringen gjorde.
- hur kan man hitta någon att bli kompis med? (till exempel via fritidssysselsättningar)
- är det viktigt att ha kompisar som inte går i särskola?
- Sofie i reportaget berättar att hon tycker det är annorlunda att umgås med kompisar som inte går i särskola jämfört med kompisar från klassen. Är det någon som har upplevt samma sak?

Exempel på övning:

Dela ut förtryckta A4-papper med texten "En bra kompis är..." högst upp och lite längre ned på sidan texten "Jag var en bra kompis när jag..."

Låt eleverna skriva färdigt meningarna och läs sedan eventuellt upp vad alla skrivit eller låt eleverna läsa upp sina egna papper.

Program 2: Kärlek och besvärliga föräldrar

Översikt över programmet:

Siffrorna inom parentes anger tidskoder för respektive avsnitt.

I studion 1

- 1.10–2.20 – hur känns det att vara kär?
- hur är det om någon annan visar en intresse?

Reportage om Anna och Daniel

- 2.20–9.40 Anna och Daniel är ett par (de är inte med i panelen).
Reportaget handlar om hur Anna och Daniel blev ihop och om hur det kan vara när man har föräldrar som sätter regler som man inte gillar.

I studion 2

- 9.40–11.13 – om att vara tillsammans med någon eller inte

”Kärlek – En påhittad historia”

- 11.13–11.50 Handlar om Emily och Håkan som är ihop men får en fnurra på tråden

I studion 3

- 11.50–13.58 – hur ska Emily och Håkan göra?
- träffas de för mycket?
- panelens bästa tips på hur man kan säga ifrån utan att såra

Fördjupande reportage om Daniel

- 13.58–22.02 Daniel umgås mycket med sina föräldrar men tycker inte att de är överbeskyddande.
Daniel träffar sin klasskompis Felix som har en annan åsikt om sina föräldrar.

”Föräldrar – En påhittad historia”

- 22.10–22.49 Pelles pappa har sagt att han inte tycker att Pelle ska ha någon flickvän

I studion 4

- 22.50–24.36 – hur ska Pelle göra?
- lägger sig föräldrar i ens liv mer om man går i särskola?

Reportage om Ahmed Omar

- 24.36–27.32 Omar har skrivit en diktbok och har stor hjälp av Kim som är elevassistent

I en klass för sig

Förslag på upplägg, frågor och övningar:

Som tidigare nämnts så avgör varje lärare om programmet först ska visas i sin helhet för att sedan gå tillbaka till valda avsnitt eller om man väljer att pausera redan första gången man visar programmet. Här följer ett förslag på lämpliga ställen att göra en paus i programmet samt förslag på frågor och övningar.

Ca 13 min in i programmet efter I studion 3 ges ett bra tillfälle till paus och diskutera ämnet kärlek.

Exempel på frågor:

- varför vill man vara ihop med någon?
- måste man vara ihop med någon?
- hur kan det kännas att inte vara ihop med någon?
- Anna & Daniel blev ihop via MSN, vilka andra sätt kan ni komma på att bli tillsammans på?
- Anna & Daniel berättade att det var viktigt att ta det lugnt i början, varför är det viktigt?
- Anna & Daniel pratar om att de från början tog "ett steg i taget", vad menas med det?
- vad kan det t.ex. vara som man vill ta det lugnt med i början av ett förhållande?
- hur kan man veta vad man själv vill när man är kär?
- hur märker man om man egentligen inte vill t.ex. kyssas med tungan?
- vem bestämmer vem man får bli kär i?

Emily i dramatiseringen "Kärlek – En påhittad historia" blev ledsen för något som Håkan sa. Panelen tipsade om hur man kan säga ifrån på ett bra sätt.

Så här var deras tips:

- 1) Förvarna om att du kommer att säga något som den andra kanske inte gillar
- 2) Träna framför spegeln på ditt tonfall
- 3) Säg något snällt också

Kan ni komma på fler tips om vad man kan tänka på om man inte vill göra den andre ledsen?

Exempel på övning:

Att ta "ett steg i taget" nämns i reportaget om Anna & Daniel. Ställ frågan och låt eleverna skriva ned vad de tycker att uttrycket betyder. Läs upp vad de har skrivit utan att nämna vem som skrivit vad.

Ca 24 min in i programmet, efter I studion 4, är det lämpligt att pausera och låta eleverna fundera vidare kring ämnet föräldrar.

Exempel på frågor:

- när är det bra att ha föräldrar (eller andra vuxna) som tar hand om en?
- Felix, Daniels klasskompis, tycker att hans mamma ibland är överbeskyddande. Vad betyder överbeskyddande?
- Daniel i det fördjupande reportaget berättar att han tycker att det känns bra att hans mamma "har koll" på var han är och vilka han umgås med, vad tycker ni att det är bra att era föräldrar har "koll på"?
- vad tycker ni att era föräldrar inte får lägga sig i?
- personerna i panelen tror att föräldrar till ungdomar som går i särskola ofta lägger sig i mer än andra föräldrar, tror ni att det är så?

I en klass för sig

Exempel på övning:

Dela ut ett rött och ett grönt papper till alla i klassrummet. Läs upp olika påståenden, låt eleverna hålla upp det gröna pappret om de håller med eller det röda om de inte håller med. Välj ut några elever efter varje påstående som får berätta varför de håller med eller inte. Nedan finns några förslag på korta historier som följs av ett påstående. Men skriv gärna egna påståenden och historier.

Förslag på påståenden:

När "Kalle" (välj ett namn som ingen i klassen har, berätta att det är en påhittad person) ska i väg på en resa med sitt basketlag, så kommer hans mamma in i rummet och börjar packa hans väska, fast Kalle hade tänkt göra det själv. Det är bra att Kalles mamma gör så för då vet hon ju säkert att han inte glömmer något!

"Sara" vill träffa sin kompis på helgen. Men Saras pappa tycker inte att Sara ska åka buss själv till sin kompis för då måste hon byta buss och det tror inte Saras pappa att Sara klarar av. Sara behöver inte lyssna på sin pappa alltid, hon ska göra som hon vill!

"Lina" går i särskola. Lina har en syster som är ett år yngre och som inte går i särskola. Hon heter Maja. Maja hjälper ofta till hemma, hon dammsuger och ställer in disk i diskmaskinen. Lina tycker att det känns som att hennes föräldrar inte tror att hon kan något eftersom de aldrig ber henne att hjälpa till. Det är bra för Lina att hon slipper hjälpa till!

"Krille" hänger ofta ute på stan efter skolan och på helgerna, han kommer hem sent, hans föräldrar vet inte vem han träffar eller vad han gör. Det är bra att Krilles föräldrar inte lägger sig i för då kan han ju göra som han vill!

I programmets sista del, reportaget om Omar, ges underlag för att prata om att det kan finnas andra än ens föräldrar som betyder mycket och som kan ge stöd.

Exempel på frågor:

- vilka personer kan finnas förutom föräldrar som man kan få stöd av? (T ex syskon, farmor, moster, fosterföräldrar, kontaktperson, lärare, elevassistent, basketlärare, fritidsledare etc.)

Program 3: Drömmar och framtid

Översikt över programmet:

Siffrorna inom parentes anger tidskoder för respektive avsnitt.

I studion 1

- 1.0–3.53 – vilka är de tre viktigaste ingredienserna i min framtid?
– vilket är mitt drömjobb?

Reportage

- 3.53–7.55 Sofie prövar på sitt drömjobb

I studion 2

- 8.00–9.00 – hur känns det att en dag sluta skolan?
– vad får ni för betyg?

Inslag med expert

- 9.00–9.30 En rektor för en gymnasiesärskola förklarar vilka betyg man får då man gått ut särskolan

Reportage

- 9.45–14.25 Sussanne prövar på sitt drömjobb

I studion 3

- 14.25–15.30 – om att kunna få sitt drömjobb

Inslag med expert

- 15.30–16.09 En arbetsförmedlare från Arbetsförmedlingen ger tips om hur man kan se på ett drömjobb

Reportage

- 16.15–20.36 Daniel prövar på sitt drömjobb

I studion 4

- 20.40–21.55 – hur ser panelen på sina möjligheter att få jobb?
– vad är LSS?

Inslag med expert

- 21.55–22.40 Funktionshindersombudsmannen berättar att man kan få stöd på sin arbetsplats

I studion 5

- 22.45–24.00 – hur ser mitt liv ut om 10 år?

Reportage om Ahmed Omar

- 24.12–28.00 Omar spelar in en av sina dikter med hjälp av sin elevassistent Kim.

I en klass för sig

Förslag på upplägg, frågor och övningar:

Detta program lämpar sig bäst att ses i sin helhet. Men naturligtvis gör läraren en egen bedömning och pauserar där det passar i situationen.

Ett förslag är att göra en paus efter varje studiodiskussion och låta eleverna i klassrummet få liknande frågor som de som ställs i studion.

Här följer förslag på frågor och övningar som kan göras i anslutning till programmet.

Exempel på frågor:

- hur känns det att en dag sluta skolan?
- vad finns det att göra efter gymnasiet?
- vad finns för utbildningsmöjligheter om betygen inte räcker till att söka in på högskolan?
- vad är viktigast i er framtid, nämn tre saker.
- vad skulle ni vilja pröva på att jobba med om ni fick chansen?
- hur ser era liv ut om 10 år?

Exempel på övningar:

Låt eleverna göra en liknande övning som panelen gjorde i början av programmet. Skriv ut en mängd olika ord alt korta meningar, klipp isär och lägg på ett bord, se till att det finns flera av samma ord/mening så alla kan välja fritt. Låt sedan eleverna välja tre ord/meningar som de tycker är viktiga. Eventuellt kan de tejpas upp på ett A4. Låt var och en redovisa hur de tänker. Temat kan vara "min framtid" som i programmet, men kan också vara något annat t.ex. "så är ett bra jobb".

Exempel på korta meningar att skriva på temat "jobb":

- hög lön
- ok lön
- bra arbetskompisar
- inte stressigt
- bra chef
- kort resväg
- roliga arbetsuppgifter
- lätta arbetsuppgifter
- roliga arbetskompisar
- fina arbetslokaler
- vara mycket ute
- möjlighet till karriär
- ska kunna äta bra lunch
- varierande arbetsuppgifter
- jag vill helst ha likadana arbetsuppgifter varje dag
- känna mig trygg
- inga tunga lyft
- jag vill träffa mycket folk på mitt jobb
- jag vill jobba med några få som jag känner väl

I anslutning till detta program skulle man även kunna bjuda in en handläggare som kan prata ytterligare om LSS, och/eller en person som gått ut särskolan men som nu har ett arbete och låta eleverna ställa frågor om hur personen fick jobb och hur det var att sluta skolan.

Tips på ytterligare läromedel

Ninjakoll 1 och 2 – Ett läromedel om utvecklingsstörning

- målgruppen är ungdomar i gymnasiesärskolan som har en lindrig utvecklingsstörning eller intellektuella funktionsnedsättningar
- består av DVD:er som riktar sig till ungdomarna. De bärande rollerna spelas av ungdomar som själva lever med funktionshindret. I filmerna varvas dokumentärreportage med fakta och frågeställningar som ungdomarna själva kan fundera vidare kring.
- innehåller lärarhandledningar med förslag på diskussioner, övningar och andra tips för undervisningen.

Ninjakoll (1)

Innehåll

- intervju med en ung person som har kommit en bit på väg
- faktadel om hur utvecklingsstörning fastställs
- situationer i vardagen och bra strategier att lösa svårigheter
- att byta skolform

Ninjakoll (2) – livet efter skolan

Innehåll

- arbete och utbildning
- bostad och fritid

Ninjakoll 1 och 2 produceras med teckentolkning och syntolkning samt med svensk och engelsk text.

Ninjakoll är ett samarbetsprojekt mellan Riksförbundet FUB:s forskningsstiftelse ala och Riksförbundet FUB.

Specialpedagogiska skolmyndigheten och Allmänna Arvsfonden har finansierat projektet.

Projektledare : Cecilia Olsson, *FUB:s forskningsstiftelse ala*

Information : *FUB:s forskningsstiftelse ala*, Gävlegatan 18C, 5tr, 113 82 Stockholm, tel. 08-508 866 86, fax 08-508 866 66 eller mail stiftelsen.ala@ala.fub.se